

Danielle Treweek

The Meaning of Singleness: Retrieving an Eschatological Vision for the Contemporary Church

2023. Downer's Grove: IVP Academic, str. 336

Danielle Treweek nastoji „pomoći [kršćanima i kršćanskim vođama] da na svjež način vide Božju svrhu za sve one koji nisu u braku” (str. 1). Nevjenčane osobe u crkvama moraju pronaći *svrhu* (teološki temelj za pronalaženje smisla u situaciji *u kojoj se nalaze* [dakle nevjenčani] u Kristu) i *mjesto* (teološki informirane kontekste u kojima će funkcionirati upravo takvi kakvi jesu u Kristovu tijelu). Ako nevjenčani kršćani imaju svoju svrhu i svoje mjesto upravo takvi kakvi jesu te ako to dvoje može biti usklađeno, mogu biti zdravi i korisni članovi u životu crkve, a da se nikad ne vjenčaju.

Prečesto se događa da crkva gleda na pitanje samaštva kroz jednostavnu shemu – „ili ste vjenčani (ili pred brakom) ili ste samci” (str. 36). Treweekova pokazuje da je značenje „samaštva” složeno i raznoliko. Osobe u bilo kojemu od sljedećih odnosa mogu se gurnuti u zajedničku kategoriju „samaca”: nevjenčani ljudi koji ne žele ući u vezu; oni u dugotrajnim monogamnim, ali nevjenčanim odnosima; povremene seksualne veze u kojima gotovo da nema odnosa osim onoga fizičkog; tzv. „divlji” brakovi; izvanbračne zajednice; „prijatelji s povlasticama”; ljudi u istospolnim vezama; poliamorijski odnosi; otvorene veze; veze na daljinu ili samo preko interneta itd. Obična, jednostavna formulacija „u braku” i „sam/sama” nije dostatna. Treweekova nastoji objasniti svrhu i mjesto samaštva u tijelu Kristovu te predložiti nove norme za današnje kršćanske zajednice. Svoj argument organizira u četiri koraka.

U prvom koraku, poglavljima 1–2, promišlja o „kontekstu samaštva” pregledom zapadnjačkih pogleda na tu tematiku u društvu i crkvi od sredine 15. stoljeća, dakle od početka novoga vijeka. Pokazuje da je crkva zapravo u većini slučajeva slijedila društvena gledišta umjesto da je izgradila ili održavala kršćansku teologiju samaštva. Tu vidimo zastranjenje od prve crkve, čiji su se pogledi na brak i samce duboko sukobljavali sa stavovima ondašnje kulture. Prvo poglavlje, „Samaštvo u društvu”, predstavlja *tour de force*. Treweekova tu propituje odnos između (sekularnih) društvenih definicija obitelji (i braka), kako su se te definicije promijenile tijekom zadnjih petsto godina te kako su se promijenili pogledi na samaštvo. Materijal koji autorica koristi vrlo je poučan, a ponekad i zapanjujuć.

Primjerice, više od 20% odraslih osoba u Velikoj Britaniji između 1575. i 1700. bilo je nevjenčano. Neudane žene činile su značajan dio društva u tome razdoblju i uvelike doprinosile svojim zajednicama. Porast engleskoga nacionalizma početkom 18. stoljeća pratila je želja za većom stopom nataliteta, a dio toga bio je izražen klevetama protiv nevjenčanih ljudi, posebice žena. Vlade su išle toliko

daleko da se raspravljalo o oporezivanju nevjenčanih ljudi i držanju javnih „aukcija mladenki”.

U Europi prije industrijske revolucije *obitelj* je podrazumijevala proširena kućanstva, koja su uključivala rođake, sluge kao i druge s njima povezane osobe, dakle ne samo oca, majku i djecu. Obitelji su bile javnosti okrenute cjeline, svojevrsna poduzeća koja su sudjelovala u trgovini i zajednici. No, s industrijskom revolucijom središte ekonomskog djelovanja okrenulo se od obitelji prema tvornici. Naglasak obiteljske dinamike okrenuo se od ideja korisnosti i kompatibilnosti prema romantičnim vezama. Poslije industrijske revolucije obitelji su se okrenule prema unutra umjesto prema javnosti. U to se vrijeme zaoštrila podjela između *muškoga posla* i *ženskoga posla*.

Na početku razvoja Sjedinjenih Američkih Država, muškaraca je bilo mnogo više nego žena. Za neudane se žene smatralo da uzrokuju nestabilnost jednostavno zato što nisu bile u vezi. Na kolonijalnom jugu razvila su se dva modela ženstvenosti. „Kult prave ženstvenosti” naglašavao je obiteljski život dok je „kult blagoslovljene neudanosti” naglašavao požrtvovan život u službi drugih.

Slično tomu, na početku dvadesetoga stoljeća nastala je velika zabrinutost u SAD-u i zapadnoj Europi oko velikog broja neudanih žena. Nakon Drugoga svjetskog rata bilo je dva milijuna „viška” žena u Engleskoj [i]... 500 000 ratnih udovica” u Njemačkoj. U to su vrijeme vlade smatrale da trebaju „potaknuti žene da ostave poslove na kojima su radile za vrijeme rata kako bi otvorile prostor za zapošljavanje vojnika”.

U protestantskim crkvama toga vremena (poglavlje 2), Treweekova pokazuje kako je kršćansko učenje o samaštvu bez razmišljanja odražavalo stavove sekularnoga društva. Slijedeći sekularnu kulturu, a ponekad sasvim je pokrštavajući, crkva je razvila robusne teologije braka i obitelji, ali samo vrlo plitku teologiju samaštva. Valja ponoviti da to nije bilo tako u prvoj crkvi.

Iako je Luther „otkupio” seks kroz reformaciju, poučavajući da nije sam po sebi prljav, također je poučavao da se seksualnoj požudi ne može odoljeti. Stoga je samaštvo bilo rezervirano samo za izabranu nekolicinu. U dvadesetome stoljeću kršćansko učenje odgovorilo je na društvene preokrete „nostalgичnim idealiziranjem” zamišljene prošlosti. Kršćanski učitelji koji su idealizirali nuklearnu obitelj i pretvorili je u glavni cilj individualnoga kršćanskog života, nisu prepoznali do koje je mjere njihova nuklearna obitelj bila proizvod sekularnih društvenih trendova 19. stoljeća ili koliko se razlikovala od shvaćanja „obitelji” koje je bilo gotovo univerzalno samo nekoliko stotina godina ranije.

U drugom koraku, dakle poglavljima 3–4, Treweekova se bavi trenutnim kršćanskim učenjima o samaštvu kako bi istražila načine na koje današnje crkve gledaju na samaštvo i koje je mjesto samaca unutar crkve. Ima li samaštvo vrijednost za kršćanski život? Kako nevjenčani ljudi mogu pripadati kršćanskoj zajednici takvi kakvi jesu?

Ovdje Treweekova kaže da crkve obično gledaju na samaštvo na „kompromisan i umanjen” način. Samaštvu nešto „nedostaje”, to je „aberacija”, „neispunjenost”; vjenčati se i imati djecu jedini je „put sazrijevanja” za mlade kršćane, a svi drugi pristupi smatraju se kompromisima. Kršćani moraju „izdržati” samaštvo dok im Bog ne pruži izlaz. Tragično je to što je crkva, idoliziranjem braka, pretvorila duboka i privržena prijateljstva u nešto na što se gleda sa sumnjom, i to dok svijet (a prečesto i crkva) sve više vjeruje da je seksualno izražavanje nužno iskustvo ispunjenja. „Kršćanska osoba u braku koja sklopi blisko prijateljstvo s nekim suprotnoga spola čini ni manje ni više nego ‘emocionalan preljub’“ (str. 62). Ovo se ne odnosi samo na prijateljstva s osobama suprotnoga spola. Zbog kulturnih pritisaka od kojih se crkva, čini se, ne zna braniti, sumnja se da su čak i posebno bliska prijateljstva s osobom istog spola seksualna. Poput kulture oko nje današnja crkva vidi seks na svakom koraku.

U trećem koraku, odnosno poglavljima 5–7, Treweekova „dohvaća” biblijska i povijesna učenja vezana uz samaštvo i srodna pitanja iz crkvene povijesti, biblijske egzegeze i kršćanske teologije: „... dohvaćanje nečega iz prošlosti nastoji osnažiti sadašnjost jer ‘odgovorno gleda unatrag i vjerno ide naprijed’“ (219, cit. Buschart i Eilers, *Theology as Retrieval*, 275). Ovdje Treweekova obnavlja dugo zanemareno bogatstvo teoloških promišljanja o samaštvu, posebice u okviru eshatološkog značenja. Učenje koje autorica predstavlja ne sadržava samo ograničenja seksualnog ponašanja, propise o količini vremena (i novca) koje samci mogu posvetiti crkvi itd., nego, naprotiv, pokazuje teološko dostojanstvo i važnost samaca – dostojanstvo i važnost koji su nažalost netragom nestali u modernoj crkvi. Karakter početnoga kršćanskog učenja u vezi sa samaštvom i brakom duboko je eshatološke naravi. Zbog te perspektive dok je crkva povijesno gledala na nevinost i celibat kao na iznimke, početno učenje vidjelo ih je kao pozitivne, a ne negativne iznimke. Oni su bili važan dio načina na koji su kršćani razumjeli svoju odvojenost od društva oko sebe (koje je bilo zbunjeno i šokirano idejama o nevinosti i celibatu). U okosnici ovoga učenja stoji da je brak samo za ovaj život i ne nastavlja se u sljedećem. Vjernici koji su vjenčani u ovom životu neće biti u braku u sljedećem, zato što će doći konačni brak – s Kristom. Autoričina biblijska egzegeza slijedi (umjesto da prethodi) njenoj obradi učenja prve crkve. Ovdje se bavi Prvom poslanicom Korinćanima 7,25, ali počinje i zadržava se na Mateju 22,23 i njegovim paralelama. Oba ova odlomka govore o eshatologiji: „Ta o uskrsnuću niti se žene niti udaju” i: „Vrijeme je kratko. Odsad i koji imaju žene, neka budu kao da ih nemaju... jer – prolazi obličje ovoga svijeta.”

U četvrtom i posljednjem koraku, u poglavljima 8–10, Treweekova isprepliće rezultate („niti”) stvorene u prethodnim dijelovima knjige u „raskošnu tapiseriju”, u kojoj tijelo Kristovo može vidjeti svrhu i mjesto nevjenčanih kršćana i kršćanki. Primjećuje da kršćani u svome pogledu na obitelj, brak i samaštvo nisu samo pratili sekularna gledišta tih pojava, nego su „također pokrstili mnoge od njih

kao 'kršćanski način života'" (str. 218). Među njima se nalazi ustrajanje na tome da vjenčani parovi budu „opterećeni uzvišenim i grandioznim očekivanjem da jedno drugome budu sve u svemu" (str. 218). Na temelju svoje biblijske egzezeze, Treweekova preporuča da kršćanski učitelji i mislioci prebace težište razmišljanja s porijekla na *telos* – odnosno da ne promišljaju samo o tome odakle smo došli, nego da razmotre kamo idemo. Život vjernih samaca može svjedočiti o onome što će vjernici činiti u vječnosti. Autorica uočava veliku količinu patrističkih komentara o Mateju 22,30, u kojima se opisuje kako su nevjenčani vjernici mogli živjeti „životom anđela" na zemlji. Budući da su vjerni samci „već sada brat ili sestra (a ne muž ili žena) svima u crkvi", njihovi životi su sada „ne nagovještaj vječnosti, nego njen stvaran, iako djelomičan, predokus" (str. 231).

Ovo je silna i korisna knjiga. Crkvi su potrebni vjenčani i samci, a vjenčani i samci trebaju jedni druge u crkvi. I jedni i drugi imaju jedinstvene darove, prednosti i mogućnosti. Crkva treba prepoznati samaštvo kao poziv, ponekad privremen, a ponekad trajan. Crkve bi posebice trebale biti svjesne načina na koji nevjenčani vjernici mogu upućivati ostale vjernike prema stvarnosti sljedećega života, gdje će članovi Kristove zaručnice biti u privrženim odnosima kao braća i sestre („niti se žene niti udaju") kad se budemo sjedinili s našim Zaručnikom. Crkve bi trebale posvetiti pozornost i brigu služenju samcima, pružajući im mogućnosti da služe na značajan način i da sklapaju prijateljstva koja će proslaviti Krista. Također, valja ih jednako cijeniti i blagoslivljati bez obzira na to žele li se vjenčati ili ne.

Perry Leon Stepp

Joshua Iyadurai

Social Research Methods: For Students and Scholars of Theology and Religious Studies

Chennai: Marina Centre for Interdisciplinary Studies in Religion, 2023., str. 302

Dr. Joshua Iyandrai, predavač i istraživač sa Sveučilišta Madras (Odjel za kršćanski studij, Indija), autor je zanimljivog udžbenika s područja metodologije koji se bavi metodama istraživanja u društvenim znanostima i njihovom primjenom u teologiji i religijskim studijama. Udžbenik je namijenjen studentima i znanstvenicima općenito, ali i teolozima i misiolozima koji nadasve koriste interdisciplinarnu pristupe u svojim istraživanjima. Knjiga je objavljena 2023. godine na engleskom jeziku pod nazivom *Social Research Methods. For Students and Scholars of Theology and Religious Studies* od strane Marina Centre for Interdisciplinary Studies in Religion, Chennai, India.

Knjiga odgovara na pitanje kako nadići marginalizaciju evanđeoske teologije o čemu su još 1995. godine pisali Mark Noll, Cornelius Plantinga, Jr., i David Wells